

Juta Timmermaa – 75

Juta Timmermaa (Laurberg) sündis Tartumaal Voore vallas. Tema isatalu oli 60 ha suur ja igatpidi teistele eeskujuks - põllud olid umbrohest puhtad, laudas 20-pealine kari, majapidamises kuus hobust ja kaks traktorit. Eesrindlikul talul oli ka oma rehepeksumasin. Esimesena kodukandis ehitati majapidamisse kaks silotorni.

Juta ema oli hariduselt laulmise ja käsitöö õpetaja, kellest pärast abiellumist sai talupere-naine. Tütrel sõnul tegi ta väga ilusat käsitööd.

Laurbergide peres kasvas neli last: poeg Lembit ja tütre-d Ilme, Maimu ja Juta.

1941.aastal läks väike Juta Laurberg Voore valla Leedimäe 6-klassilisse kooli. „Meie vald oli suur ja edukas. Esimesse klassi läks sel aastal 32 last. Kui me seitsme aasta pärast lõpetasime, oli meid järel ainult 14,” meenutas ta.

„Neljandas klassis tahtsin ma saada baleriniiks,” rääkis Juta Timmermaa. „Kuid ema ütles ikka, et balerini amet ei ole miski amet.” Nii astuski tüdruk pärast kooli lõpetamist Tartu arve- ja plaanindustehnikumi, kuhu ta aga õppima ei läinud, sest jäi haigeks. „See, et ma kooli minna ei saanud, päästiski mu Siberist,” ütles Timmermaa.

Seda, mida saatus nende perega teeb, ei oleks osanud nad ka halvimas unenäos ette näha.

Perekonda tabasid rängad löögid

Kui sakslased 1944. aastal Eestist välja läksid, käis oma küla mees, kes sakslasi pooldas, külas ringi ja ajas kõik poisid sõjaväkke. Sõtta läks ka Lembit, kes oli siis vaid 17-aastane. Mustvee all ta hukkus. „See murdis mu isa,” ütles Juta Timmermaa. Isa oli kaotanud ainsa poja – talu pärija ja elutöö jätkaja.

1945. aastal arreteeriti isa. Süüks pandi, et ta oli olnud vallavanema abi. „Kinnivõtjad kartsid, et ta põgeneb, seepärast rünnati meid ootamatult – kõõgi aken löödi öösel sisse ja sõdurid tungisid selle kaudu majja. Isa aga oli 40-kraadise palavikuga voodis,” jutustas tütar. Isa suri Irkutski vangilaagris.

1948. aastal arreteeriti ema, sest ta ei jõudnud suurt kulaku maamaksu maksta. Kohtuotsus nägi ette kaks aastat vangistust pluss viis aastat asumist. Kui ema ära viidi, jäi 15-aastane Juta üksinda pimedale öuele nutma. Nüüd algas ta rännutee ühe tädi juurest teise juurde. Oma teel kohtas Juta Timmermaa häid inimesi, kes teda aitasid, kuid ka halbu, kes kulaku tütar taga kiusasid ja töötätsid. Nende eksirännakute käigus kadus Juta võimude silmist. Öed Il-

Eelmise aasta 6. juulil tähistasid Juta ja Kalev Timmermaa Türi kirikus oma kuldpulmi. 2 x Erakogu

me ja Maimu, kes õppisid Tartus keskkoolis, küüditati Siberisse.

Tänu sugulasele Türi võitõustuses tööd saanud neiu sai ema ja õdedega kokku alles pärast oma pulmi – 1957.aastal.

Abikaasaga on koos olnud üle poole sajandi

Kui Juta Laurberg töötas Türi võitõustuses, käisid Tallinnast mehed siin seadmeid paigaldamas. Nende brigadir ütles tüdrukutele, et nüüd lähene toon teile Tallinnast siia ilusaid poisse ja te kõik saate mehele. Tulijate seas oli ka toonane tuntud spordipoiss Kalev Timmermaa, kes oli tegelikult samuti Tartumaalt pärit. Nii kohtusidki kaks tartumaalast Türil ja rajasid siia oma kodu. Abielu sõlmiti 6. juulil 1957. aastal Tartu Peetri kirikus.

Nüüdseks on Juta ja Kalev Timmermaa abielu kestnud üle poole sajandi – 2007. aastal tähistasid nad Türi kirikus kuldpulmi. Eriline oli paari 13. pulma-aastapäev, sest sel päeval sündis nende poeg Tauno, kes nüüdseks on lõpetanud Tallinna tehnikakooli ja töötab Paides Itioplastis.

Kui Timmermaad ühist elu alustasid, oli neil vaid väike köögi tuba. „Mõtlesin kogu aeg, et kui saaksin kahetoalise korteri, siis enam muud ei tahakski,” meenutas perenaine. Pärast poja sündi jäi neile ka kahetoaline korter Tallinna tänava uues majas kitsaks. Siis asuski abielupaar ühiselt maja ehitama. Juta sõnul nad abitööjõudu peaaegu ei kasutanud – ainult seinaplokkide paika tõstmiseks oli kranat vaja ja katuse ehitamiseks võeti abilisi. Ülejäänud tegid abikaasad kahekesi.

Kaunis kodu on saanud kaks suurt autasu – 1988. a. vabariikliku aianduse ja mesinduse seltsi medali ja 1997. a Türi linna heakorrakonkursi võitja

Õnnelik abielupaar aastase pojaga, kes sündis neile täpselt 13. pulma-aastapäeval.

majamärgi.

Kuigi kauni kodu rajamine oli suur ettevõtmine, pole Juta Timmermaa olnud mingi koduperenaine, vaid on olnud kogu oma elu hinnatud töötaja.

Tööaastaid on sün-nipäevalapsel kokku 43

Tööteed alustas Juta Timmermaa kolhoosis, kuid peagi avanes tal võimalus minna ametisse Väandra võitõustusesse, kust ta hiljem siirdus Türi. Piimanduses töötas Timmermaa varumisinspektarina, laborandina ja raamatupidajana.

29 aastat töötas ta Järva Tarbijate Kooperatiivis mitmetel ametikohtadel. Ta on olnud müüja, kaupluse juhataja, ohutustehnika insener, kaadriinspektor, klubijuhataja, silmkoetsehi juhataja, sööklajuhataja asetäitja, transportiosakonna juhataja, kaadri väljaõppe insener, varumiskontori direktori asetäitja ja kokkustupunkti juhataja. Timmermaa sõnul andis nii mitmel erineval töökohal töötamine talle mõistmise ja lugupidamise igasugusel tööl töötavate inimeste vastu.

Töötamise kõrval lõpetas Timmermaa kaugeõppes Rakvere majandustehnikumis tööstusliku raamatupidamise eriala.

Diplomi sai ta kiitusega.

Jõudu on olnud teha ka ühiskondlikku tööd.

Hakkaja naine on teinud tööd kodulinna heaks

Juta Timmermaa oli Türi linna volikogu teise koosseisu liige. Aiandushuvi viis ta aianduse ja mesinduse seltsi liikmeks, kus ta on olnud juhatuse liige juba 26 aastat. Sama kaudu on ta kuulunud lillelaada korraldustoimkonda. „See on olnud huvitav aeg. Meil on väga tore kollektiiv,” rääkis Juta Timmermaa. Tema sõnul on kõige meeldivam koostöö olnud praeguse seltsi esimehe Eino Sepaga, kes on jõuline juht ja oskab kollektiivi koos hoida.

Aianduse ja käsitöö kõrval on Timmermaa kolmandaks hobiks reisimine.

Ajal, mil ta töötas Järva Tarbijate Kooperatiivis, käidi kollektiiviga sageli ekskursioonidel. Meelde jäävamad sõidud on olnud turismirongiga Kesk-Aasiasse ja Baikali äärde. Mõni aeg tagasi käis Timmermaa bussireisil Rootsis ja Taanis. Reis oli huvitav, kuid kurnav, sest bussisõitu ta hästi ei talu. Palju mõnusam on reisida autoga - nii on kaks korda käidud Saksamaal ja Austrias.

SIVI KORI

Mälestusi Kolu külast III

1941. aasta suvi oli karm. Sõja algul viis isa pere ja loomad Tammekannu tallu. Olime seal kaks nädalat, aga ema hakkas koju kippuma ja tulime tagasi - nii jäimegi sõjale jalgu.

Rinne seisis Kolu kandis kaks nädalat. Sõtta viidi ka meie vana hobune. Isa ütles küll rekvireerijatele vene keeles, et tal ei ole hobust, kuid just siis hakkas see tallis hirnuma. Hobust oli vaja haavatute vedamiseks laatsaretti, mis paiknes mõisas. Hiljem kodust möödudes tahtis hobune alati meie värvast sisse keerata.

Lahingute eest püüdsime varjuda liivakarjääri kallaku taha, kuid venelased ajasid meid sealt ära. Siis olime varjul Soodsa talu küünis ja hiljem naabrite juures keldris.

Meie maja otsas olid venelaste kaevikud, sõdureid täis. Et suits ei reedaks maja asukohta, ei tohtinud me pliidi alla tuld teha. Kord püüdsime kiiruga kooki küpsetada, aga üks venelane tuli sisse juua küsima, nägi tuld ja hakkas rüüdlama. Pakkusime talle kooki, kuid ta nõudis, et me enne ise sööksime. Alles siis, kui isa oli kooke söönud, julgus ka tema võtta.

Kui venelased end kaevul pesid, siis olid nad täies varustuses, isegi sinelit ei võtnud seljast ära.

Kolu kandis tegutses Läti hävituspataljon. Kord läksime naabritüdrukuga mööda teed ja meile tuli vastu lätlane – selline suur mees – ja rääkis meile midagi. Meie ei saanud tema jutust aru, hakkasime kartma ja jooksime koju. Lätlane tuli mulle järele ja sihtis mind kogu aeg relvaga. Kui koju jõudsin, sõi meie pere õue peal lõunat. Õde oli minust kümme aastat vanem ja lätlane hakkas teda enesega kaasa kutsuma, aga isa ütles kindlalt, et tüdruk ei tule kuhugi.

Teisel päeval pärast venelaste äraminekut tulid Kolu sisse saksa väeosad. Kõigepealt tulid kolm sakslast – eelluure, kes töid endaga kaasa kaks vene sõjavangi, noored poisid. Kui nad rukkiküllust mööda läksid, püüdis üks vangidest põgeneda ja sakslased laskisid nad maha. Hiljem matsid minu isa ja naabrimees hukatud vangid korralikult lähedal asuva maja aia äärde.

Algul ei lubanud sakslased kellelgi majas magada - pidime ööbima koos sõduritega rehe all. Sakslased tegid süüa ja andsid oma katlast toitu ka kohalikele. Lastele pakuti šokolaadi.

Kui sakslased kaevul pesid, võtsid nad riided seljast ja püüdis pandi virma. Aeg-ajalt käisid Vene lennukid küla pommitamas. Ema oli igaks juhuks osa toidunõusid korviga kartulivagude vahele peitnud, kuid seegi ei aidanud - lennuk laskis need puruks.

Enne rinde lähemist tapeti meil kaks siga, soolati sisse ja peideti liha tünnidega maasse. Ema istutas veel igaks juhuks peedid peidiku peale. Kord, kui sakslased töid oma neli suurt hobust kaevule jooma, tuli vene lennuk ja avas hõbuste pihta tule. Ema ütles hiljem, et ta kartis kogu aeg, et mõni ehmunud hobune võib lihatast astuda ja nii leiavad sakslased meie peki üles. Õnneks seda ei juhtunud.

Kui rinne edasi läks, elasid inimesed oma tavalist elu edasi – lapsed käisid koolis, talumehed harisid oma põlde. Raskusi oli vilja- ja lihanormi täitmisega. Lihanorm viidi mitme talu peale kokku – tavaliselt anti ära mõni vanem lehm. Teised talunikud andsid loomavijale oma osa eest kas vasika või mullika. Sakslastele tuli viia ka kanamune. Kui talus tapeti siga, siis tuli seanahk normiks viia.

Sakslased pidasid arvet, et ühes talus ei oleks liiga palju tööinimesi. Kui oli töökäsi üle normi, sealt tuli kellelgi minna suuremasse talusse tööle. Kui suur see töötavate inimeste norm oli, seda ma ei mäleta, aga ka minu õel tuli käia tuttavas peres tööl. Hooajatöödel oli ta seal muidugi abiks, kuid ka vahepeal oli vaja end tuttavate talus näidata, sest võimud võisid korralduse täitmist kontrollida.

Ka kultuurielu ei jäänud Kolu sõja ajal soiku. Rahvamaja siis kasutada ei saanud, kuid taludes olid suured rehetoad, kus sai koos käia. Kui peod meie talu rehe all olid, mängis tantsuks lõõtspillimees Murumaa Anton. Suvel peeti pidusid suurtes küünides.

Uuesti tulid sakslased Kolu 1944. aastal, kui nad juba taganesid. Siis toodi küllasse sõjavangid. Laagris oli kaks barakki ja saun, mis olid ümbritsetud traat-aiaga. Sõjavangid olid väga kurnatud. Kuna külas oli töökäest nappus, käisid vangid taludes tööl. Põgenemisele ei mõelnud neist keegi. Kui sakslased edasi liikusid, võeti vangid kaasa ja barakid pandi põlema. Kaks venelast olid aga baraki alla augu kaevanud ja sinna peitu pugunud - nii nad pääsesidki.

Sakslased majutati taludesse. Kõrvaltalus elas umbkeelne saksa arst, meil aga näitlejanna oma väikese poja ja emaga. Sakslastel oli kaasas näitetrupp, kes hoolitses nende meelelahutuse eest. See sakslanna mängiski näitetrupis. Tema ema oli õmbleja ja tegi trupile kostüüme. Hiljem selgus, et ainult saksa keelt kõnelev arst oli hoopis vene luuraja. Kui vene väed sisse tulid, viidi naabrimees ära. Kinnivõtjatega oli kaasas seesama saksa arst.

Sakslaste ajal ei tohtinud kohalikud mõisas käia, kuid kord lubati siiski ka meid kino vaatama. Näidati filmi „Suur valss”.

Metsavahel oli sakslaste laskemoona ladu. Mäletan, et kui isaga Türile sõitsime, olid Kõltsis kahel pool teed mürsud riita laotud.

Üks naabrimees, kes oli omakaitses, pidas minu isa vastu vimma ja käis sakslastele kaebamas, et isa on kommunist. Seepeale viidi isa staabi. Staabis oli tal aga palju tuttavaid – seal ajasid nad lihtsalt juttu ja õhtuks tuli isa naabrimehet pettumuseks koju tagasi.

Sakslased läksid ära 21.septembri öösel ja 22.septembril tulid Kolu sisse vene väed. See oli ilus soe sügispäev. Õde oli läinud sõpradega mõisa juurde ja isa muretses, miks ta ometi koju ei tule. Õde tuli tervelt tagasi, kuid kaks noormeest nende seltskonnast viidi kaasa. Üks neist – Suvi Armo – kandis saksa sõjaväe mündrit. Tema viidi Anari risti ja lasti seal maha.

Järgneb...

Linda Kalki mälestused kirja pannud Siivi Kori